

V. KRONIKA — CHRONIQUE

SYMPOZJUM POŚWIĘCONE POGANIZMOWI SŁOWIAŃSKIEMU

L'Institut des Hautes Études de Belgique we współpracy z Uniwersytetem w Gandawie zorganizował w dniach od 21 do 13 maja 1980 r. interdyscyplinarne międzynarodowe sympozjum nt. *Le Paganisme Slave*. Zgromadziło ono liczną grupę badaczy belgijskich, głównie slawistów, rusycystów i folklorystów, czteroosobową reprezentację z Polski, dwuosobowe delegacje z NRD, RFN, Węgier i ZSRR oraz po jednym badaczu z Francji i Bułgarii. Wygłoszono 18 referatów tematycznie bardzo zróżnicowanych. Znaczną ich część poświęcono była przeżytkowym niechrześcijańskim (ale czy przedchrześcijańskim?) wierzeniom, obrzędowi kultowemu i zabiegom magicznym rejestrowanym w źródłach etnograficznych i folklorystycznych (I. Forrai, N. Reiter, G. Schubert, N. Stangé-Žirovova, L. Szilard, F. Vyncke), w nowożytnych przekazach pisanych (J. C. Roberti), a także w nowoczesnej literaturze pięknej (S. Ianev). Dwa wystąpienia oparte na analizie czternasto- i piętnastowiecznych materiałów ikonograficznych i pisanych dotyczyły wyobrażeń o pogaństwie w średniowiecznej Rusi oraz działalności ruskiego prawosławia w nawracaniu ludów ugrofińskich: A. V. Černecov, *Medieval Russian Pictorial Materials on Paganism and Superstitions*; J. Sztetyło, *Les Slaves évangélisants: les activités missionnaires de Stefan dit de Perm' à la fin du XIVe s.* W pozostałych referatach przedstawiono problematykę religii Słowian już ściśle z doby przed — lub wkrótce po — przyjęciu chrześcijaństwa. Bazowały one z jednej strony na wnikliwie od nowa zinterpretowanych źródłach pisanych: A. Gieysztor, *Couches et paliers de la religion slave* (o zróżnicowaniu funkcjonalnym bóstw słowiańskich), E. Donnert, *Das Heidentum der Slawen in der schriftlichen Überlieferung der fränkischen Frühzeit im 7. und 8. Jh.*, na danych lingwistycznych, głównie topo- i hydronimicznych: E. Eichler, *Slawische Paläolinguistik und Frühgeschichte*, z drugiej zaś na materiałach archeologicznych. W tym zakresie skoncentrowano się wokół materialnych przejawów kultu i magii: W. Hensel, *Survivances du culte païen en Pologne médiévale* (podział na 3 fazy, szczegółowo zarysowana m. in. symbolika kultu płodności), J. Blankoff, *Deux survivances*

du paganisme en Vieille Russie: 1. les ornements en croissant du lune, 2. le culte de l'ours, charakterystyki dotąd odkrytych pozostałości świątyni i figur kultowych: V. V. Sedov, *Pagan Sanctuaries and Idols of the Eastern Slavs*, J. Herrmann, *Edifices et objets sculptés à destination culturelle chez les tribus slaves du Nord-Ouest entre le VIIe et le XIIe siècles*, oraz próby odtworzenia wyobrażeń życia pczęrcbowego: H. Zoll-Adamikowa, *Die Grabsitten zwischen Elbe und Weichsel im 6. bis 10. Jh. als Quelle zur Religion der Westslawen*.

Miejscem obrad były przez dwa dni Bruksela, a w jednym dniu Gndawa, gdzie umożliwiono też zwiedzenie najbardziej reprezentatywnych zabytków tego pięknego średniowiecznego miasta. Prócz interesującej części naukowej zorganizowano wiele uroczych imprez towarzyskich, zaś niezwykle serdeczna atmosfera i gościnność gospodarzy (prof. prof. J. Blankoff, C. Backvis, F. Vyneke) na długo pozostaną we wdzięcznej pamięci uczestników sympozjum.

Helena Zoll-Adamikowa

IV MIĘDZYNARODOWY KONGRES ARCHEOLOGII SŁOWIAŃSKIEJ W SOFII

15 - 21 IX 1980

W dniach od 15 do 21 września 1980 r. odbył się w Sofii czwarty Międzynarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej. Zgromadził on w stolicy Bułgarii przy pięknej jesiennej pogodzie licznych archeologów sławistów, a także przedstawicieli dyscyplin pokrewnych z różnych krajów Europy (poza licznym gronem gospodarzy, przybyły delegacje z Czechosłowacji, Finlandii, NRD, Polski, RFN, Rumunii, Węgier, ZSRR). Zwracała jednak uwagę nieobecność delegatów Jugosławii (mimo iż liczne referaty badaczy jugosłowiańskich figurowały w programie), a także wyrażenie mniejszy niż w poprzednich kongresach udział badaczy z krajów Europy Zachodniej. Natomiast przybyła jedna przedstawicielka archeologii amerykańskiej. Kongres został zorganizowany przez Bułgarską Akademię Nauk (Archeologiczny Instytut i Muzeum przy BAN) jako jedna z naukowych imprez w ramach obchodów 1300-lecia powstania państwa bułgarskiego. Z tej też okazji uczestnicy Kongresu mieli możliwość zwiedzić interesującą wystawę w Muzeum Archeologicznym obrazującą proces kształtowania się kultury wczesnośredniowiecznej Bułgarii, a ponadto część uczestników wzięła udział w pokongresowej wycieczce szlakiem pierwszych stolic Bułgarii.

Uroczysta inauguracja Kongresu odbyła się 15 IX w sali „Bułgaria”. Przemawiali przewodniczący Frontu Narodowego P. Kubadinski, prezes

Bułgarskiej Akademii Nauk — akademik A. Balevski, a właściwego otwarcia Kongresu dokonał akademik D. Angelev, przewodniczący Międzynarodowej Unii Archeologii Słowiańskiej, witając serdecznie wszystkich przybyłych i życząc im miłego pobytu w stolicy Bułgarii i owocnych obrad. Otwarcie Kongresu i świetnił występ znakomitego chóru im. Iwana Kukuzeła „Angelognia”, który wykonał szereg średniowiecznych pieśni.

Od 16 IX rozpoczęły się pracujące dni Kongresu. Posiedzenia kongresowe odbywały się w salach Uniwersytetu sofijskiego im. Klimenta Ochrydzkiego. Poza dwoma posiedzeniami plenarnymi na początku i na zamknięcie Kongresu, obrady toczyły się w 4, a właściwie w 6 sekcjach (4 seksje, z czego dwie podzielono na podseksje). Program został zestawiony z wszystkich zgłoszonych referatów i komunikatów, z których ostatecznie nie wiele ponad 1/3 zaprezentowano na salach obrad. Spowodowało to zbytne rozproszenie referatów pomiędzy wspomniane seksje. Zdarzało się, że niektóre posiedzenia sekcyjne kończyły się z braku referatów po 1-2 komunikatach. W tych warunkach bardzo trudno było sensownie zaplanować efektywne uczestniczenie w obradach.

Mimo jednak tych niedociągnięć organizacyjnych plan naukowy Kongresu był niemały. Wygłoszono na nim sto kilkadziesiąt referatów i komunikatów. Większość z nich dotyczyła wczesnego średniowiecza, część wystąpień odnosiła się do wcześniejszych odcinków pradziejów, zwłaszcza do schyłku starożytności. Wyróżnić poza głównym nurtem obrad znalazło się kilka wystąpień prezentujących wyniki badań na stanowiskach ze schyłku średniowiecza.

Liczne referaty i komunikaty badaczy bułgarskich zaprezentowały uczestnikom Kongresu najnowsze osiągnięcia badawcze nad dziejami i kulturą wczesnośredniowiecznej Bułgarii. Ogólne problemy formowania się kultury bułgarskiej poruszyli w swych referatach plenarnych D. Angelov, P. Petrov, a także w referatach i komunikatach sekcyjnych: A. Mičev, M. Stančeva i in. Bardziej szczegółowych zagadnień dotyczyły wystąpienia D. Dimitrova, L. Bobčevaj, L. Dončevaj-Petkovej i in. Wiele komunikatów prezentowało wyniki badań poszczególnych ośrodków I i II państwa bułgarskiego — Pliski, Presławia, Wielkiego Tyrnowa, Pernika i in.

W sekcji I poświęconej problematyce kontaktów Słowian z sąsiednimi ludami szczególną dyskusję wywołały wystąpienia dotyczące kontaktów frankijsko-słowiańskich (ref. D. Bialekovėj) oraz problematyce kontaktów madziarsko-słowiańskich (referaty K. Mesterházi, I. Fodora i in.). W sekcji IIa, w której zgromadzono wystąpienia poświęcone etnogenezie i rozsiadleniu Słowian, dyskutowano kwestie identyfikacji kultury Prasłowian i Słowian w końcu epoki brązu i początkach epoki żelaza (M. Gedl) oraz u schyłku starożytności (K. Godłowski, V. Baran, J. Virokur, G. Priehodniuk i in.). Nowe oświetlenie problemu kolonizacji słowiańskiej centralnych rejonów północnej Rusi przedstawił w swym wystąpieniu E. Ncsov. W tej sekcji znalazły się też komunikaty dotyczące różnych elementów rytuału pogrzebowego i prób ich interpretacji (ref. Z. Čilinskej, H. Zoll-Adamikovej, P. Tomki,

D. Warnkego i wielu innych). W sekcji IIb przedstawiono komunikaty dotyczące kultury materialnej i sztuki u Słowian. Sekcja III (podzielona na dwie podsekcje) poświęcona została problematyce osadnictwa wiejskiego, zagadnieniom grodów i miast. Tej problematyce poświęcony był też referat plenarny J. Herrmanna. Liczne komunikaty, które wygłoszono w sekcji III dotyczyły zarówno pewnych kwestii ogólniejszych, problematyki struktury społeczno-gospodarczej wczesnych państw słowiańskich (ref. L. Havlíka, M. Beranovėj, S. Olteanu), formowania się struktury osadniczej i organizacji terytorialnych (Z. Kurnatowska, E. Grindmuth-Dallmer, P. Šalkovský i in.) początków grodów i miast (W. Szymański, L. Leciejewicz i in.), jak i wyników studiów nad poszczególnymi środkami grodowymi czy miejskimi. W sekcji IV zgromadzono wystąpienia głównie przedstawicieli dyscyplin pokrewnych i wspomagających. Znalazły się tu referaty językoznawców-onomastów, historyków-paleografów, architektów i historyków sztuki, antropologów, zoologów i innych. Pracowite obrady sekcyjne zostały urozmaiczone w dniu 18 IX wycieczką dla ogółu uczestników Kongresu, w programie której było zwiedzenie twierdzy Pernik oraz sławnego Rylskiego Monastynu. W dniu 21 IX odbyło się ostatecznie plenarne posiedzenie Kongresu, na którym po wysłuchaniu jeszcze paru plenarnych referatów i sprawozdania sekretarza generalnego Unii, prof. dr B. Chropovskiego obrady czwartego Kongresu Archeologii Słowiańskiej zostały zamknięte.

Zofia Kurnatowska

JURIJ KUCHARENKO (1919 - 1980)

W styczniu 1980 r. zmarł dr nauk historycznych Jurij Kucharenko, starszy pracownik naukowy Instytutu Archeologii AN ZSRR, badacz wczesnych etapów formowania się kultury słowiańskiej u schyłku starożytności i w początkach wczesnego średniowiecza. Wyniki swoich wieloletnich prac wykopaliskowych (głównie na terenie Polesia) oraz studiów ogłaszał w licznych pracach i artykułach, także na łamach *Slaviae Antiquae*. Jako pierwszy powiązał zabytki z początku wczesnego średniowiecza znajdujące na terenie Wołynia i Polesia, znane pod nazwą typu Korczak lub Żytomierz, z wczesnosłowiańskim horyzontem kultury typu praskiego. Z badaczami polskimi łączyła go przyjaźń i współpraca. Owocem jego częstych studiów muzealnych w Polsce oraz wspomnianej współpracy naukowej była m.in. opublikowana przez niego w 1969 r. książka pt. *Archeologia Polski*. Jeszcze we wrześniu 1979 r. J. Kucharenko wziął udział w symposium „Problemy kultury wielbarskiej” w Słupsku.

Z. K.

JAN FILIP NIE ŻYJE

Dnia 30 kwietnia 1981 r. w wieku 80 lat zmarł Jan Filip, nestor prahistorii i archeologii czeskiej, em. profesor Uniwersytetu Karola w Pradze, wieloletni dyrektor Archeologického Ústavu ČSAV, założyciel i długoletni redaktor Archeologických rozhledů, twórca i redaktor *Manuel Encyclopédique de Préhistoire et Protohistoire Européennes*, twórczy uczestnik życia naukowego i organizacyjnego w dziedzinie archeologii i prahistorii Europy, znakomity badacz różnych odcinków pradziejów i wczesnych dziejów Czech i Europy. Liczne jego dzieła weszły na trwałe do dorobku archeologii europejskiej, czego dowodem są przekłady na różne języki. Szczególnie zaś trzeba podkreślić liczne więzy przyjaźni i współpracy Zmarłego z polskimi archeologami, wyrażające się w licznych kontaktach osobistych, a także w ożywionej współpracy w dziedzinie publikacji. Archeologické rozhledy często publikowały artykuły autorów polskich, a prace profesora Filipa nieraz ukazywały się w tłumaczeniu bądź w oryginale w Polsce, m.in. w naszym roczniku.

Z. K.

KAZIMIERZ SIUCHNIŃSKI (1928 - 1981)

W dniu 10 VI 1981 r. zmarł nagle w Poznaniu dr hab. Kazimierz Siuchniński, docent przy Katedrze Archeologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Główne zainteresowania i dorobek Zmarłego dotyczą zagadnień neolitu polskiego. Trzeba jednak odnotować również jego aktywne zaangażowanie w badania osadnictwa grodowego we wczesnym średniowieczu na Pomorzu, zarówno terenowe, jak i w postaci publikacji źródłowych i poruszających kwestie metodyki badań i sposobów klasyfikacji źródeł.

Z. K.

STJEPAN GUNJAČA (1909 - 1981)

W dniu 6 grudnia 1981 r. zmarł dr Stjepan Gunjača, znakomity i zasłużony badacz kultury starochorwackiej, od 25 roku życia związany z Muzeum Hrvatskih Arheoloških Spomenika, którym kierował przez wiele lat, jeden z twórców i wieloletni dyrektor Instytutu za nacionalnu Arheologiju w Splicie. Jego działalność, zwłaszcza wykopaliska na wielu najważniejszych stanowiskach starochorwackich, takich jak: Biskupija-Crkvina, Koljane, Pridraga, Kašić, Bribir i inne, liczne gruntowne publikacje, redagowanie czasopisma „Starohrvatska Prosvijeta”, stanowią ogromny wkład w poznanie bogatej kultury wczesnośredniowiecznego państwa chorwackiego.

Z. K.

